

Seiren ved stortingsvalget

Taler

Anne Enger Lahnstein

Dato

16 oktober 1993

Sted

Lørenskog

Omstendigheter

Senterpartiets landsstyremøte

- 1 Det er en stor glede for meg å ønske vel møtt til Senterpartiets landsstyremøte her på Lørenskog. En særlig glede er det å ønske den nye, tallrike Stortingsgruppa hjertelig velkommen.
- 5 Stortingsvalget 1993 ble et historisk valg for Senterbevegelsen. Fra en oppslutning ved forrige stortingsvalg i 1989 på 6,5 % og 11 representanter på Stortinget, økte vi til 16,8 % og 32 representanter. Det er bortimot en tredobling av partiets støtte blant velgerne! Antallet stemmer i 1993 var på 412.186 mot 171.269 i 1989. Det vil si 240.917 nye velgere! Som Finn T. Isaksen sa på
- 10 landsmøtet i Skien i 1985 - da var det som dere husker ganske tunge og krevende tider med Willoch-regjering og indre spenninger; Isaksen sa den gangen: Det er lov å være glad - også i Senterpartiet.

- Ja, nå er det lov å være glad. For den seieren vi nå kan se resultatet av, den seieren
- 15 har ikke kommet lettvin. Og vi har ikke fått hjelp av noen. Tvert imot, vi har slitt i motbakke og ofte har det vært tungt. I de 10 årene jeg har vært med i ledelsen av Senterpartiet, har vi snakket om de samme verdiene; om forvalteransvar og spredning av makt og kapital, om menneskeverd og rettferdig fordeling. Men det har liksom ikke hatt gjennomslag. Situasjonen har krevd at vi
- 20 har tatt regjeringsansvar og budskapet har naturlig nok blitt preget av kompromisser. Og vår frimodighet har ikke alltid vært like stor.

I forbindelse med landsmøtet på Steinkjer i 1991 husker jeg at Johan J. Jakobsen avsluttet sin partiledertale med et sitat av Louis Kvalstad:

25

"Du må ta din vinter, ta din frostdid

la deg gjennomherje uten kny.

30

Da skal også dine vårdøyn komme

og din makt og mulighet bli ny."

35 Jeg tror de fleste forsto hva han Johan mente med dette sitatet. Han visste hva han snakket om. Og i Steinkjer kunne vi glede oss over framgang. For da fikk vi nemlig en MMI-måling i Dagbladet som viste 8,7 %. Det var ikke til å tru! Jeg må tillate meg å nevne det. Den siste målingen nå etter valget i Dagbladet var på 18,1 %.

40

Det har skjedd en verdimeessig nyorientering i forhold til åttitallet, da pengekulturen florerte. For folk fikk erfare jappetid, gylne fallskjermer og bankkrise. Vi erfarte at det som ble presentert som økonomiske sannheter, rett og slett ikke var holdbart. EF-saken kom med økende tyngde på dagsorden, og
45 med det debatten om gjennomføringen av det indre marked og arbeidet med EØS-avtalen.

Jeg må nevne begivenhetene høsten 1990. Da satte vi i Senterpartiet foten ned; vi kunne ikke lenger sitte i regjering og ta ansvar for forhandlingene om EØS.

50 Det ble regjeringskrise. Folk så at vi mente alvor. Vi valgte å gjøre det som var rett, framfor å sikre oss posisjoner og taburetter. Vi tok et oppgjør med blokkpolitikken og valgte en selvstendig linje i norsk politikk. Vårt budskap ble tydeligere, vår profil klarere. Denne kursen ligger fast.

55 Det som kanskje mest av alt har preget de siste år i vår verdensdel er usikkerhet og mangel på stabilitet. Vi har sett dramatiske omveltninger. Nye demokratier har vokst fram, samtidig som store utfordringer og problemer er avdekket. Et ideologisk tomrom etter kommunismens fall søkes fylt med markedsliberalistisk tenkning. Arbeidsledigheten er urovekkende høy og økende. Som et svar på den
60 nye situasjonen, og som et uttrykk for politiske ambisjoner, vedtok EF Maastricht-avtalen om den økonomiske og politiske union i februar 1992. Og Arbeiderpartiregjeringen søkte som kjent om medlemskap i EF-unionen for Norge med støtte fra et flertall i Stortinget i november samme år.

65 Alt dette har mant fram en verdidebatt og en tenkning knyttet til spørsmål om samfunnssyn og samfunnsstyring. Hva slags samfunn vil vi ha? Hvilke verdier

skal vi bygge på? Hvordan kan vi best bidra til en positiv utvikling i hele Europa? Folk spurte seg: Er den tenkningen som er nedfelt i Roma-traktaten, svaret på de store utfordringer vi står overfor både nasjonalt og internasjonalt? Arbeidsledigheten, miljøutfordringene, fordelingen og forholdet til den tredje verden? Mange er enig med oss i Senterpartiet når vi hevder at om vi taper kampen for velferdssamfunn og sysselsetting her hjemme, så kan vi ikke vinne det igjen gjennom bruk av Roma-traktaten i Brussel! Og hvordan kan det bli troverdig å påstå at vi må med i EF for å styre kapitalen, når EF-tilpassing her hjemme nettopp har vært å fjerne styringsmuligheter for å sikre fri flyt av kapital?

Denne brede samfunnsdebatten har ført til at Senterpartiets ideologi og program har fått ny aktualitet. Vi har kontakt med flere mennesker. Stadig flere lytter til vårt politiske budskap. Vår tid er kommet. Våre muligheter er store. Nå gjelder det at vi griper utfordringene. Dyktiggjør oss og videreutvikler vår politikk og det gode lagarbeidet som er helt nødvendig om vi skal lykkes.

Vi vil ta vare på det beste i samfunnet. Arven fra fedre og mødre i dette som er Anderledeslandet. Dette begrepet er hentet fra Rolf Jacobsen og var faktisk trykt i innledningen til Regjeringens langtidsprogram i vår. Vi brukte diktet på landsmøtet i Hamar fordi det uttrykker noe viktig om vår selvforståelse. Rolf Jacobsen avslutter slik:

"Det er en tid av nød og vi er en del av verden.

Men fra et anderledes land

som ingen herremenn riktig har fått has på.

Så bukker vi ikke så dypt som naboene,

det var for bratt her."

Vi bukker ikke så dypt som naboen, det er for bratt her. Dette er Anderledeslandet. EFs regelverk for de fire friheter passer ikke her. Ikke underkastelse under EF-unionen heller. Vi vil ikke overføre makt fra egne folkevalgte organ til byråkratiet og markedet i Brussel. Men selvsagt: Vi er en del av verden, - og vi vil ta vår del av ansvaret og bidra til et forpliktende

internasjonalt samarbeid.

110 Det er det å bli medlem av EF-unionen som virkelig betyr en stor og grunnleggende forandring for Norge. I Senterpartiet mener vi det er nødvendig med kursendringer. Kursendringer som går i riktig retning. Vi innser at alternativet til forandring ofte vil være forvitring. Og for å ta vare på det beste, kreves det vilje til styring, folkevalgt styring. Det skjønner folk. Senterpartiet er blitt så radikalt, blir det sagt. For meg kan de kalle det hva de vil. Alle disse 115 merkelappene har liten betydning. Det må være det politiske innholdet som er viktig. Og jeg er overbevist om at hvis vi skal nå våre politiske mål om arbeid, miljø og rettferdig fordeling, da kreves det styring. Ikke mer byråkrati, men bedre styring. Det kan bli mer styring i stort, mindre i smått.

120 I møtet med velgerne foran valget i september reiste vi debatten om samfunnssyn og samfunnsstyring. Vi understreket sterkt at vi har et valg. Vi bad om støtte til fortsatt å kjempe mot norsk medlemskap i EF og vi presenterte vårt program, vårt alternativ. Vårt Nei er et Ja til noe bedre: arbeid, miljø, internasjonal solidaritet og rettferdig fordeling. Vi lovte ikke mye til alt og alle, 125 men vi bad velgerne om tillit til å føre videre den viktige samfunnskampen. Tilbakemeldingen fra velgerne 13. september var overveldende.

Vi valgte en offensiv linje i det krevende spørsmålet om folkeavstemningen og forholdet til Grunnloven. Dette var en vanskelig debatt. Og både våre politiske 130 motstandere - og våre antatte venner -, samt et bortimot samlet pressekorps hadde tydeligvis bestemt seg på forhånd: Her skulle Senterpartiet skvises. Her mente de å ha funnet vårt svake punkt. De ville få oss på defensiven i dette spørsmål og dermed også sikre gjennomslag for det syn at EF-saken skulle avgjøres ved folkeavstemning og derfor ikke var tema i denne valgkampen. Det 135 er interessant at så mange og sterke krefter hadde felles interesse i å forhindre at EF-saken ble sentral i møtet med velgerne. Det var jammen godt at de ikke lyktes med denne strategien!

Vi sto fram som forkjemper for Grunnlovens bestemmelser om 140 mindretallsretter og respekt for Grunnlovens krav til spillereglene, spilleregler som er nedfelt i Grunnloven og som er et vern om vår forfatning. Det er for meg helt ufattelig at landets statsminister kunne hevde at det direkte demokrati er overordnet det indirekte, når det nettopp er det indirekte demokrati som er nedfelt i Grunnloven.

I Senterpartiet sto vi på trygg grunn. Og vi fant det både riktig og nødvendig å si klart ifra hva vi mente om saken før valget. Da jeg i TV-debatten om EF fra Tromsø sa at de som ikke var enige med oss, behøvde ikke å stemme på Senterpartiet, ble visst mange forundret. Det var litt uvanlig. Men slik er det jo. Per Vassbotn oppfordret sine lesere nettopp til å la være å stemme på Senterpartiet. Men det gjorde tydeligvis ikke særlig inntrykk hva hverken Dagbladet eller VG skreiv. Heller ikke Europabevegelsens leder Inge Lønning kan være særlig fornøyd med det gjennomslaget han fikk for sin oppfordring til velgerne i Akershus om å "ha selvrespekt nok til å sørge for at jeg ikke fikk plass på Stortinget etter valget". For også her i Akershus ble det mer enn fordobling av Senterpartiets oppslutning med 26.610 stemmer.

I all beskjedenhet tror jeg denne lille boka har vært viktig både for våre tillitsvalgte og for den offentlige debatten. Den faglige støtte vi fikk bl.a. fra professor Eivind Smith i uka før valget vil få betydning for den videre debatt om dette emnet. For debatten om Grunnloven og dens forhold til EF og folkeavstemningen vil fortsette, og den debatten vil vise at vi står på trygg grunn.

Det ble nok mottatt med lett hoderysting og latter i sentrale kretser både på Løvebakken og i Akersgata da Senterpartiet på valgkampåpningen i Buskerud 14. august lanserte et eget regjeringsalternativ med partilederen som statsministerkandidat. Men vi ville vise at EF-motstandere hadde et alternativ. Slik bør det være i et demokrati. Arbeiderpartiet og Høyre hadde til da, godt støttet av viktige deler av pressen, drevet det vi kalte et "narrespill". Spillet som gikk ut på at de to partiene fremstilte hverandre som hovedmotstandere, og at Gro og Kaci gjennomførte flere store dueller som kandidater til statsministerposten.

Strategien for Arbeiderpartiet og Høyre, som før valget ofte ble kalt de "to store", var å sikre seg den politiske dagsorden. En fokusering på disse partier som eneste regjeringsalternativ ville føre til en polarisering med den virkning at vi andre tapte kampen om media. De to hadde felles interesse, der som i så mye annet. En debatt mellom de to partiene ville også ført til at EF-saken ikke kom fram, noe begge hadde interesse av. Etter lanseringen av det tredje alternativ, som alle måtte innrømme var minst like realistisk som en Høyreregjering, fortok spillet seg. Det ble rett og slett avslørt. Og Arbeiderpartiet og Høyres utstrakte

185 samarbeid i de store strukturspørsmål, det vi kaller de lange linjers politikk, kom klarere fram. Kanskje var det med og bidro til den store overgangen av velgere direkte fra Høyre til Arbeiderpartiet. Arbeiderpartiets løfte om "stø kurs" virket ikke skremmende på Høyrefolk.

190 Og statsministeren ville kun møte Høyres leder til debatt. Hun nedverdiget seg ikke til en debatt med Senterpartiets leder og statsministerkandidat. Hvorfor ikke, kan man spørre. Arbeiderpartiet ville ikke diskutere innholdet i EF-saken og konsekvensene av medlemskap i EF-unionen. Arbeiderpartiet ville presentere Gro og snakke om stø kurs. Og stø kurs, ja, det betyr fortsatt EF-tilpassing
195 sammen med Høyre. Det er situasjonen i Stortinget etter valget.

For vel var valget -93 et viktig EF-valg og en seier for EF-motstandere. EF-motstanderne nådde målet om minst 42 representanter på Tinget. Det er nok for å hindre avgivelse av suverenitet etter Grunnlovens paragraf 93. EØS-avtalen
200 ville ikke blitt vedtatt i det nye Stortinget. Og EF-motstanderne nådde også målet om 56 representanter på Tinget. Det er nok for å hindre grunnlovsendringer etter Grunnlovens paragraf 112.

Men fortsatt har altså EF-tilhengerne flertall på Stortinget. Sammen vil nok
205 Høyre og Arbeiderpartiet sørge for strukturendringer som går i EF-lik retning. For selv om både statsministeren og partileder Jagland oppfordret EF-motstandere til å stemme på Arbeiderpartiet, og til tross for at mange i Arbeiderpartiets nye stortingsgruppe er motstandere av norsk medlemskap i EF, viser erfaringene at partiledelsens EF-tilpassingslinje blir fulgt. Så vi får se; det
210 blir interessant å se hvilket spillerom EF-motstanderne får i Arbeiderpartiets gruppe i kommende periode.

Ser vi på valgresultatet, betyr det en markert svekkelse av høyresida i norsk politikk med en nedgang på 5,2 % for Høyre og en nedgang på 6,3 % for
215 Fremskrittspartiet. Velgerne satte høyrekreftene på sidelinjen. Det er bra, for landet trenger ikke mer høyrepolitikk. Men jeg tror nok vi skal få erfare i Stortinget at Arbeiderpartiet sikrer flertall med Høyre i mange viktig spørsmål.

For Arbeiderpartiet ble valget en seier med en framgang på 2,7 %. Bak dette
220 tallet skjuler det seg imidlertid store variasjoner. For mens Senterpartiet med vår framgang på 10,3 % har dette fordelt over hele landet og både i land- og bykommuner, viser resultatet at Arbeiderpartiet har gått tilbake og tildels sterkt

225 tilbake i distriktene, særlig i Nord-Norge og Innlandsfylkene. Totalt mistet Arbeiderpartiet oppslutning i 255 kommuner. I Oslofjordområdet var økningen større enn landsgjennomsnittet og jevnt fordelt i by og land. I følge valgdagsmålingen gikk mange velgere fra Høyre til Arbeiderpartiet i disse strøkene. Det kan si litt om endringer i velgermassen til Arbeiderpartiet.

230 Valgresultatet gjenspeiler det jeg oppfatter som hovedkonfliktlinjen framover. Den er knyttet til strukturpolitikken, til forholdet mellom sentrum og periferi. Sentralisering kontra desentralisering. De lange linjers politikk, som gir forutsetninger for å sikre bosetting, holde landet i hevd og gi likeverdighet i levekår. Til tross for at valget bar bud om økt oppslutning om disse verdier, er
235 det fortsatt flertall med Høyre og Arbeiderpartiet for utvikling i retning større enheter, større avstand mellom vanlige folk og dem som sitter på toppen, og nedbygging av viktige styringsredskap som konsesjonsbestemmelser. De lange linjers politikk har langt større betydning for et samfunn og folks hverdagsliv enn f.eks. spørsmålet om nivå for innslag i toppskatt.

240 Arbeiderpartiet har dessverre forlatt mange av de standpunkt vi tidligere sto sammen om. Arbeiderpartiets tilbakegang i Nord-Norge tyder på at mange arbeiderpartifolk har sett det, og støttet oss. Det er i dette spenningsfeltet den politiske kampen vil utspille seg i åra framover og hovedkonfliktlinjen vil gå
245 mellom Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Det betyr selvsagt ikke at vi ikke skal være konstruktive i Stortinget for å finne løsninger og bidra til landets beste. Men de politiske hovedskillelinjer går mellom dem som vil bygge framtida i Norge på Roma-traktaten, Enhetsakten om det indre marked og avtalen om den økonomiske og politiske unionen, og oss som vil sikre nasjonal handlefrihet og
250 bygge på et levende folkestyre.

Senterpartiet som et selvstendig regjeringsalternativ har perspektiver utover valget i 1993. Oppgaven nå vil være å meisle ut en praktisk og helhetlig politikk i Stortinget. Vi skal videreføre en konstruktiv og selvstendig linje. Så vil valget i
255 1995, som blir et svært viktig valg for oss, vise om vår analyse er rett. Det valget vil kunne bety at nye skanser vinnes for Senterpartiet. Det må være vårt mål. Mange ser på Stortingets nye sammensetning etter valget nærmest om uttrykk for politisk unntakstilstand, en høyst midlertidig situasjon. Når EF-saken er avgjort vil forholdene igjen bli normale, tror man. Jeg tror vi skal klare å gjøre
260 disse forhåpningene til skamme!

Når det gjelder sentrum i norsk politikk, er avstanden mellom partiene større enn før. Dette skyldes først og fremst en fundamental ulik vurdering av EØS-avtalen. KrF må bære ansvaret for at avtalen ble vedtatt. En avtale som 265 innebærer at vi langt på vei blir økonomiske medlemmer i EF, og som undergraver vår egen lovgivningsmyndighet og vår handlefrihet. Konsekvensene av EØS kan bli meget store fordi vi som kjent også er bundet av fremtidig regelverk i EF. Her kommer bl.a. det omtalte oljedirektivet inn. Nå er ikke EØS-avtalen vedtatt. Kanskje den aldri blir det, men Regjeringen og stortingsflertallet 270 forholder seg som om den var det. De bruker den. For etter min mening er hele EØS-avtalen et springbrett for å tilpasse oss til EF-systemet. Så langt har mellom 80 og 90 norske lover blitt endret for at de skal være identisk med EFs regelverk. Slik vil det sannsynligvis fortsette i Stortinget. En systematisk endring av vår 275 lovgivning i EF-lik retning. Det er svært beklagelig at det ikke var mulig å få gjennomslag for å utsette behandlingen av avtalen til etter valget. Da kunne den vært stoppet.

Uavhengig av den skjebnesvangre EØS-avtalen bør vi ta ledelsen i sentrum i 280 norsk politikk og bygge et sterkere tyngdepunkt, når det saklig sett er grunnlag for det. Det er også nødvendig at vi bygger brede politiske allianser for å styrke den samlede EF-motstanden i landet. Selv om EF-motstanden er sterk for tida - siste måling viser at 60 % sier nei til norsk medlemskap, og det er flertall mot medlemskap også i Oslo - så må vi ikke ta seieren på forskudd. Vi utfordrer 285 sterke krefter i det norske samfunn. De er ressursrike og dyktige. Å skape brede politiske allianser er bare mulig når vi er bevisst på de felles mål og samtidig har gjensidig respekt for ulike syn, tradisjon og bakgrunn. Å bygge brede allianser er en krevende prosess, men det er nødvendig for å sikre nødvendig styrke og utholdenhet i EF-kampen.

290 Valgresultatet viste stor tillit til Senterpartiet. EF-saken var nok på mange måter en døråpner for oss. Men det er jo også slik at velgerne har ønsket å gi oss økt styrke i kampen for vår politikk og vår tenkning. For Senterpartiet er godt kjent. Vi er ikke et nytt parti som svinger rundt oss med lettvinne løsninger. Vi har tatt 295 ansvar både i lokalpolitikken og på sentralt nivå. Det å ta ansvar og finne praktiske løsninger er en del av vår kultur. Vi er nok litt herda eller lutret, vil kanskje noen si. Vi er blitt skjelt ut og vi er karikert. Vi er kalt næringsparti og bondeparti, i forsøk på å skremme bort nye velgere. Men de lot seg tydeligvis ikke skremme. Folk tenker sjøl!

Det er mange trofaste slitere i partiet som har holdt ut, stått på - også i de årene hvor vi kjempet mot alle odds. De har holdt fast ved vår ideologi og tenkning. De som nå har kommet og sagt: Tenk at jeg skulle få oppleve dette! Eller som en skrev til meg: For en gammel Sp-mann er dette som en drøm. Jeg vil benytte
305 denne anledning til å takke hver enkelt av dere, både ansatte og tillitsvalgte og alle dem dere representerer, for en enestående innsats! For et systematisk og målrettet arbeid. For trofasthet og utholdenhet. For godt samhold og en vinnerkultur. For selv om det politiske budskapet er det avgjørende, vil en god
310 organisasjon foredle politikken og forsterke mulighetene. En levende organisasjon er også en viktig forutsetning for å forvalte valgresultatet, slik at vi om fire år igjen kan møte velgerne med løftet hode i visshet om at vi brukte det mandatet de har gitt oss på en god og formålstjenlig måte.

315 Å bruke mulighetene nå er viktige. Se oppgavene og behovene. Senterbevegelsen er blitt en sterkere politisk kraft i det norske samfunn. Velgerne ville det. Vi bør også bli et forum for nytenkning og politisk debatt. Det er krevende for et parti å vokse så fort. Vi må ta vare på nye medarbeidere og medlemmer. Trekke nye mennesker med i en politisk prosess. Programmet vårt er meget godt. Det skal
320 nå konkretiseres av Stortingsgruppa i møte med stramme budsjettforslag og en gjenstridig virkelighet. Gruppa trenger kontakt, hjelp og korrektiv fra en aktiv bevegelse. Arbeidet med revisjon av prinsippprogrammet blir satt i gang under generalsekretær Steinar Ness' ledelse. Det er nå ti år siden sist. Videre vil vi bedre informasjonsopplegget vårt og styrke utredningskapasiteten. Det er også viktig å
325 bygge ut kontaktene med nærings- og organisasjonsliv og folkelige bevegelser som miljø-, kvinne- og fagbevegelse. Vi må forberede oss på at det selvsagt stilles større krav til oss nå enn tidligere. Vi er blitt landets nest største parti.

Jeg vil gjerne fremheve noen flere trekk ved valgresultatet. For det første vil jeg
330 takke ungdommen for innsatsen ved skolevalgene. Vi veit at det ikke var bare lett å representere Senterpartiet på skolene. Sentralt produserte morsomheter fra andre partier kan være vanskelig å takle. Men ungdommen lot seg ikke herse med. Da vi fikk resultatet på 16,5 % - en framgang på 11 % ved skolevalgene, forsto vi at noe var i ferd med å skje. Vi har fått ungdommen med oss. Det er en
335 gledelig utfordring i arbeidet framover både organisatorisk og politisk.

Dessuten, vi gjorde det meget bra i byene med en gjennomsnittelig oppslutning på 10 %. Det betyr en framgang på 6,8 % fra forrige stortingsvalg. Med en andel på over 10 % i Bergen og Trondheim og andre gode byresultat som Steinkjer

med 30,7 % og i Farsund med 23,6 %, har vi fått en helt ny mulighet. Byfolk står for en stor andel av våre nye velgere. Det er dette som har gitt oss representasjon fra alle fylker, inkludert Oslo. Her fikk vi 12.125 stemmer. I debatten om nyvalg i Oslo ble det faktisk antydnet at Arne Haukvik sto i fare for å falle ut. Nå tok vi
345 standpunkt til spørsmål om omvalg på et prinsipielt grunnlag utfra lovens krav, selvsagt. Men dere bør vite at vi ikke har sistemandatet i Oslo. Det er det Høyre som har. Og i den meningsmålingen som er tatt opp i Oslo etter valget, har oppslutningen om Senterpartiet økt fra 4,4 % til 5,4 %

350 La meg også nevne Finnmark, som kan vise til en framgang fra 1,8 % av velgerne i 1989 til 18,6 % og andremandatet i 1993. Troms kan vise til den største økning på 17,9 til 22,3 %, og Nordland hadde en økning på 17,4 % til 23,7 %. Det gir altså en framgang i representasjonen i Nord-Norge fra en til seks. Vi kan konstatere at vi på Stortinget er det største opposisjonspartiet og at vi sammen
355 med Arbeiderpartiet er de to eneste landsdekkende partier med representasjon fra alle fylker inkludert Oslo. Det er et historisk gjennombrudd for Senterbevegelsen.

Valgresultatet måtte gi seg utslag i fordelingen av posisjoner i Stortinget. Det har
360 vært lang tradisjon for at de to største partiene inntar de to fremste plassene i Stortingets Presidentskap. For første gang i historien har Senterpartiet fått sin visepresident. Edvard Grimstad - vi ønsker deg lykke til i ditt viktige virke som Stortingets visepresident!

365 I Senterpartiets nye stortingsgruppe er det 14 kvinner. Det tilsvarer vel 43,7 %. Det er en solid forbedring i forhold til forrige periode. Og selvsagt har dette ført til at det er gjennomført; minst én kvinne - og minst én mann i hver komité. Vi har dessuten fått to komitéledere; Magnus Stangeland i samferdselskomitéen og som Senterpartiets første kvinnelige komitéleder: Ragnhild Queseth Haarstad i
370 energi- og miljøkomitéen.

Vi har mye å være glade og takknemlige for. Og vi har fått et stort ansvar. For dette resultatet forplikter. Vi har velgere til låns, blir det sagt. Og det er selvsagt helt riktig. Hvem har ikke det? Vi bad om tillit og vi ble vist tillit. Det er med
375 ydmykhet overfor oppgaven og tro på vår ideologi og vårt selvstendige alternativ vi går inn i en tøff politisk hverdag.

Jeg tror ikke vi kan regne hjelp utenfra i den perioden som nå kommer. Det er

380 vel snarere sånn at mange synsere ikke er særlig tilfreds med velgernes dom og at
noen kanskje ser fram til å "ta oss". Og best av alt; om de kunne avdekke indre
splittelse. Jeg tror ikke de vil lykkes, men jeg er overbevist om at de vil prøve seg.
De vet at indre splittelse og strid tapper den politiske kraft. Nå tror jeg faktisk
det kan vise seg å være større grunn for politisk indre strid i andre partier. Men
385 uansett: Vi bør gå i kringvern for hverandre og tette på flankene. Vi kan ikke
godta at det er galt eller negativt for et parti om ikke alle tenker likt. Tvert imot:
Vi må ha takhøyde og nytenkning i Senterpartiet. Vi må ha en konstruktiv
politisk prosess knyttet til konkrete utfordringer. Det betinger
meningsbrytninger og nødvendig debatt. Samtidig vil jeg minne om det
390 programmet som ble vedtatt på landsmøtet i Hamar. Det er det politiske
grunnlag for vårt videre virke. En stortingsgruppe med politisk mangfold og
spennvidde er en spennende gruppe. Senterpartiet har fått en spennende gruppe
som partiet har grunn til å vente seg mye av.

395 Enkelte har vanskelig for å akseptere valgresultatet. For det første, dette at vi i
Stortinget er større enn Høyre. Høyre har 28 representanter. Vi har 32. Det vil
gi seg utslag i debattene og har kommet fram ved fordeling av verv. For det
andre har enkelte svært vanskelig for å innse at Senterpartiet er et
opposisjonsparti. De har bestemt seg for at vi er et "støtteparti" nemlig, og vil
400 bruke tid og krefter på å bekrefte dette. Men vi er landets største
opposisjonsparti. Vi gikk til valg som et selvstendig alternativ og med egen
statsministerkandidat. Vi bad om tilslutning til en politikk der vi trekker EF-
søknaden og stopper Arbeiderpartiet og Høyres EF-tilpassing. Allerede i
trontaledebatten onsdag og torsdag må Stortinget ta stilling til vårt forslag om å
405 trekke EF-søknaden. Videre gjorde vi det klart før valget at landet ikke trenger
mer høyrepolitikk enn det Arbeiderpartiet alt fører, og at vi i valget mellom en
ren Høyre-regjering og en regjering fra Arbeiderpartiet velger det siste.

Dessuten: Vi avviste før valget alle krav fra Arbeiderpartiets ledelse om politiske
410 garantier. Mange later nå som om denne avklaringen ikke har funnet sted, men
de har faktisk det. Ledelsen i Arbeiderpartiet har heller ikke gjentatt slike krav
etter valget. Velgerne har gitt oss sin støtte på grunnlag av de klargjøringer vi
foretok før valget. De over 412.000 menneskene som ga oss sin stemme, har
gjort det for at vi skal føre samfunnskamp, ikke for at vi skal støtte en politikk
415 som fører oss til Brussel.

Som det største opposisjonspartiet vil vi legge fram vårt eget alternative

420 budsjettopplegg bygd på vårt eget program. Og i alle saker i Stortinget vil vårt program være utgangspunktet også når vi finner løsninger med andre. Valget har gitt oss mulighet til å synliggjøre vår politikk sterkere på alle saksområder. Vi vil videreføre vår konstruktive og ansvarlige linje, og vi vil gå i forhandlinger med andre partier for å få gjennomslag for vår politikk.

425 Og jeg vil advare Stortingsgruppa mot å legge seg på Høyres modell for opposisjonspolitik. Nå tror jeg ikke det er noen som ønsker det heller. For Høyres linje har til tider hatt karakter av rein obstruksjonspolitik, bl.a. ved at uansett hva Regjeringen foreslår av skattelettelse, så vil Høyre foreslå mer. Vi bør heller ikke kappspringe med Høyre og Frp om å fremme mistillitsforslag, 430 jamfør UNI-Storebrand, dersom noen mener det er dette som er måten å drive opposisjonspolitik på. Å være i opposisjon betyr ikke at en skal være uenig med Regjeringen i alt den foreslår og således gjøre Regjeringens arbeid så vanskelig som råd er.

435 Er et parti enig med Regjeringen i noe, så er en enig med Regjeringen. F.eks. Høyre og Regjeringens samkjør i EF-saken. Dette er den viktigste sak det nye Stortinget skal behandle neste periode. Det er som kjent ingen enkeltsak, men spørsmål om samfunnssyn og samfunnsstyring. Men ingen sier at Høyre ikke er et opposisjonsparti, selv om de går hånd i hånd med Arbeiderpartiet på toget til 440 Brussel. I de store og viktigste spørsmål, i de lange linjers politikk, vil Senterpartiet lede Stortingets opposisjon.

Jeg tror de neste fire år blir preget av samarbeid og kamp, mest kamp. Kamp mot Ap og Høyres EF-tilpassing som på område etter område fører 445 styringsretten ut av landet og gir markedskreftene forkjørsrett i forhold til politiske mål om arbeid, fordeling, velferd og miljø. Vi vil se mer av storkoalisjonen Høyre og Arbeiderpartiet de neste fire åra, ikke mindre.

Senterpartiet er beredt til å samarbeide om løsninger til landets beste. Jeg har 450 brukt litt tid på dette for å få fram vår rolle som opposisjonsparti. Ikke minst fordi det er så mange som har vanskelig for å godta den nye situasjonen på Stortinget at deres egne fordommer stenger for innsiktsfulle vurderinger. Det blir nok mye skrivelier framover. Vi må være forberedt på det, men det endrer ikke de politiske realiteter. Blokktenkningens tid er definitivt fordi. Velgerne har 455 i valget brutt Høyre og Arbeiderpartiets hegemoni i norsk politikk. Vi står ved et veiskille, og Senterpartiet inntar plassen som det største og viktigste

opposisjonspartiet.

460 Hvor blir det av politikken? spurte en kommentator etter at budsjettet var lagt fram. Det hele fortonet seg grått, og Regjeringens mål om arbeid for alle samsvarer f.eks. svært dårlig med deres egne prognoser om at ledigheten blir like høy neste år. Nå er det selvsagt mye politikk i det! En dårlig miljø-, fordelings- og u-hjelpsprofil er også uttrykk for politiske valg. Senterpartiets gruppe må ta
465 fatt i de politiske prioriteringer utfra et ønske om å få fram et helhetlig og tydelig politisk alternativ. Vi må velge å bruke tid og krefter på de viktigste områdene og få fram en politisk profil preget av arbeid, miljø, rettferdig fordeling og internasjonal solidaritet.

470 Senterpartiet ønsker å sikre retten til folkevalgt styring. Det er det mange som ikke liker. For målet er jo "fri flyt". Men styring er nødvendig. Vi har sett resultatene av spekulasjonsøkonomi og hvilken makt uhemmet og fri bevegelse av kapital gir spekulantene. Vi har erfart hvordan man i enkelte kretser kan planlegge et press mot nasjonalstaters valutaer for å sikre seg store økonomiske
475 gevinster, og vi har sett myndighetenes avmakt i forhold til et slikt press. Og disse spekulantene er jo bl.a. solide norske konsern som gjør jobben sin og tjener penger. Det må være systemet som er galt. Pengenes makt er alt for stor, og denne makten utøves utfra ett mål - ønske om profitt, og helt uten tanke på samfunnsmessige virkninger. Behov for restriksjoner på valutabevegelser er det
480 faktisk flere enn oss i Senterpartiet som etter hvert er blitt opptatt av. Det burde derfor være mulig først og fremst gjennom internasjonale organer å arbeide for tiltak for å sikre en kontroll med pengestrømmene.

Det er avgjørende viktig å sikre råderetten over naturressursene. Det er disse
485 ressurser som først og fremst danner grunnlaget for verdiskapning og arbeidsplasser. Og skal vi sikre arbeid til flere, bør vi gjøre mer av det vi er gode på fra før og der vi har spesielle forutsetninger. Nå hevdes det at vi beholder råderetten over ressursene også innafor EF/EØS. Det er feil. For selv om det er slått fast at vi f.eks. vil ha eiendomsretten til olje- og gassressurser, blir råderetten
490 undergravd. For den kan og må bare sikres ved en nasjonal handlefrihet i forvaltningen av ressursene. Her vil EFs regelverk i økende grad få gjennomslag bl.a. basert på det grunnleggende prinsippet om forbud mot nasjonale preferanser eller fortrinn.

495 Men vi trenger tilgang til markedene, sier man. Markedene er viktig. Men det er

kampen om ressursene som er avgjørende, ikke markedene. Ressursene er minimumsfaktor. Det hjelper ikke med markedstilgang, om vi ikke har ressurser. Det gjelder f.eks. på fiskerisektoren. Vi har ikke en fisk å gi, sier
500 fiskeriministeren. Det høres bra ut, men han mener at vi heller ikke har gitt fisk i EØS-prosessen, hvilket vi gjorde, og han sier ikke noe om hvem som skal fastsette kvoter og at det blir EF som forhandler med tredjeland på vegne av Norge.

505 Norsk eierskap i næringslivet er av stor betydning. For nasjonens selvstendighet er det viktig at store deler av vårt næringsliv er forankret i norske eierinteresser. I Senterpartiet mener vi det er av stor betydning med nærhet mellom arbeidstakere og dem som styrer, og det er forskjell på om en bedrift blir styrt fra kontor i Norge eller fra de store verdensbyer. Det er trist at Kong Haakon-
510 konfekten nå produseres i Sverige og at Freia Marabou alt har gitt varsel om permisjoner. Det er for mange eksempler på at lønnsomme norske bedrifter blir kjøpt opp av utlendinger, strukturrasjonalisert bort og arbeidsplassene flytta ut av landet fordi bedriften ikke passet inn i strategien for storkonsernet. Nordiskafilt her på Romerike er et eksempel på det. Denne utviklingen kan vi
515 ikke akseptere.

I møtet med internasjonal storkapital er vi helt nødt til å ha og å bruke lovverket for å sikre samfunnsmessige interesser og kontroll. Konesjonslovgivningen bør forbedres og brukes mer aktivt, ikke undergraves, slik Arbeiderpartiet og Høyre
520 står sammen om. Vi har alltid i vårt land brukt lovverket for å styre utfra samfunnsmessige mål og sikre norske interesser og norske arbeidsplasser. Nå undergraves styringsretten ved en tilpassing til et system der markedsliberalismen og den sterkeste rett råder. Det har vi allerede sett for mange eksempler på i vårt eget land. Vi må få styringsretten tilbake, fordi det er
525 en avgjørende forutsetning for vårt folkestyre og våre muligheter til å ta vare på det beste i vårt samfunn.

Senterpartiets sentralstyre tok i august opp spørsmål om regelverk for internasjonal handel. Vi mener Regjeringen må ta initiativ til å få miljø- og
530 fordelingshensyn sterkere inn i GATT-forhandlingene. GATT-reglene må sikre en rettferdig internasjonal handel, og bygge på respekt for det enkelte lands råderett over naturressursene - og det enkelte lands rett til å opprettholde produksjon av viktige varer.

Vi mener det er nødvendig med regelverk for internasjonal handel, men vi vil altså stille krav til innholdet i dette regelverket. Trenden nå går klart i retning av det jeg vil kalle "uhemmet frihandel", der både miljø og arbeidstakere taper.

Derfor mener vi at det må stilles krav til en forsvarlig miljø- og ressursutnyttelse, og de store miljøkostnadene knyttet til transport må vektlegges sterkere enn hva tilfelle er i dag. Det må også legges sterkere vekt på å sikre arbeidstakeres rettigheter. Den internasjonale arbeidstakerorganisasjonen ILO har etablert grunnregler for arbeid og arbeidsforhold. Sentralstyret har uttalt at Regjeringen må ta initiativ til at disse reglene innarbeides i GATTs regelverk.

545

Så spør det om Arbeiderpartiregjeringen er interessert i å se på dette, eller om også disse synspunktene skal avfeies med stemplet: isolasjonisme. Det blir rett og slett for enkelt. Og vi mener Norge må innta en mer aktiv holdning og stille krav til innholdet i regelverket for å ivareta det enkelte lands interesser, arbeidstakernes faglige rettigheter og miljømessige hensyn.

550

En rettferdig verdenshandel vil stå sentralt i debatten om forholdet mellom den rike og fattige verden i åra som kommer. Slik situasjonen er i dag, går pengestrømmen gal vei. Det er et bedrag å tro at den tredje verden skal løfte seg basert på en frihandelstenkning på den rike verdens premisser. Og det er en illusjon å forestille seg at vi kan opprettholde vårt materielle forbruk, enn si øke det med 40 % som Regjeringens langtidsprogram legger opp til, samtidig som vi står for internasjonal solidaritet. Sannheten er at vi står foran en befolkningseksplasjon som gjør at vi tvinges til å fordele annerledes. Vi har ikke noe valg. Flyktningsstrømmer på grunn av vannmangel, matmangel og miljøkatastrofer vil kunne ta overhånd. Kunnskap og innsikt i dette må også være bakgrunn for våre politiske valg.

555

560

Vi er bekymret over Regjeringens restriktive holdning til flyktninger fra det tidligere Jugoslavia. Flere hundre personer sitter nå i kirkeasyl her i landet. Kosovo-albanere som ikke kan reise tilbake til sitt hjemland. Regjeringen bør komme dem i møte og gi midlertidig opphold i landet. Beslutningen om å innføre visumplikt for krigsofre fra Bosnia bør endres. Norge kan ta imot flere bosniere og på den måten vises solidaritet med mennesker i dyp nød. Jeg må også si at Regjeringens forslag om å ta 500 millioner fra U-hjelpsbudsjettet til flyktningarbeid her hjemme er et meget dårlig signal, som ikke vil få Senterpartiets støtte.

565

570

575 I Senterpartiet tror vi ikke at EF-systemet og EF-tenkningen er svaret på de
utfordringer vi står overfor, hverken i forhold til problemene her hjemme eller
ute.

580 Vi må konstatere at Arbeiderpartiet og Høyre står sammen i bestrebelsene på å
få Norge inn i EF-unionen. De har akseptert avtalen om den politiske og
økonomiske unionen. Høyre støtter Regjeringens forhandlingsopplegg. Det
forhandles som kjent på fire områder: landbruk, fisk, distrikt og olje. Det er
nettopp på disse fire områdene Arbeiderpartiet med støtte fra Høyre har lagt
om politikken her hjemme i markedsliberalistisk retning.

585 Holdningen til EF-saken representerer hovedskillelinjen i norsk politikk. Her
står Arbeiderpartiet og Høyre sammen. Og dette er hovedskillelinjen framover.
Det er her samfunnskampen står. En kamp der viktige verdier står på spill.

590 Vi vil bygge videre på et levende folkestyre. Vi vil desentralisering. Vi vil spre
makt og kapital. Og bygge samfunnet fra bunnen med enkeltmennesket i
sentrum. Vi vil bedre styring, ikke mer byråkrati. Derfor vil vi også ta spørsmålet
om den lille manns og kvinnes stilling, rettssikkerheten og mulighet for å
påvirke egen livssituasjon i et stadig mer komplisert samfunn.

595 Jeg vil avslutte med å minne om et annet dikt av Rolf Jacobsen, nemlig "Den
lille bonden". Han som har tapt - til nå. Men som vi kanskje må spørre snart;
"om veien dit vi kom fram der det gror".

600

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/seiren-ved-stortingsvalget>

605

610